

Смирнова Ірина Валентинівна –
старший науковий співробітник
Міжвідомчого НДЦ з проблем боротьби з
організованою злочинністю при РНБО
України

Перспективи кримінально-правової кваліфікації злочинів у сфері наркобізнесу

У статті розглянуто деякі аспекти одного з найскладніших питань у правозастосуванні, яке стосується кваліфікації злочину та перспектив кримінально-правової кваліфікації злочинів у сфері наркобізнесу.

Ключові слова: кваліфікація злочинів, кримінально-правова кваліфікація злочинів, правозастосовча практика, наркобізнес.

Кваліфікація злочинів, за В. М. Кудрявцевим [19, с. 6 – 7], є одним з проблемних і центральних питань і понять науки кримінального права і правозастосовної практичної діяльності працівників органів дізнання, слідства, прокуратури і суду при розмежуванні поведінки людей на правомірну і правопорушення, у процесі встановлення відповідності фактичних обставин вчиненого злочину у сфері незаконного наркообігу ознакам кримінально-правової норми, передбаченої кримінальним законом. Тому вчені-юристи, серед яких О.Ф. Бантишев, Ф.Г. Бурчак, В.М. Кудрявцев, М.Й. Коржанський, Б.О. Курінов, В.О. Навроцький, А.В. Савченко, С. А. Тарарухін та багато інших, обґрунтовано зверталися до розгляду концептуальних положень теорії кваліфікації злочинів, до питань щодо поняття і значення, стадій та етапів – як родового і видового понять при кримінально-правовій кваліфікації, її підстав, місця та ролі у процесі застосування кримінального закону, кваліфікації одиничних злочинів, кваліфікації при множинності злочинів і т. ін. [5; 9; 19; 16; 20; 24; 39; 38].

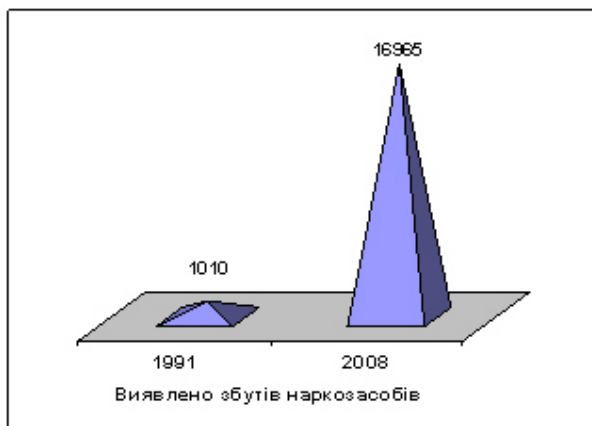
Розгляд проблемного питання кваліфікації злочинів у сфері наркобізнесу та перспективи введення кримінальної відповідальності за вчинення цих деліктів викликані тим, що у багатьох наукових працях, в яких досліджується правозастосовча практика у кримінальних справах, розслідуваних за вчинення злочинів, відповідальність за які передбачена ст.ст. 305 – 320 КК України, часто наголошується на кримінально-правовій характеристиці та формах вчинення наркозлочинів у сфері організованого наркобізнесу, а по суті представлені кримінологічна та кримінально-правова характеристика як окремих видів злочинів у сфері незаконного наркообігу, так наркозлочинності як небезпечного соціального явища загалом [26; 41, с. 25 – 27; 31; 7, с. 31 – 43; 13, с. 82 – 84; 43; 12; 15; 32; 23; 42, с. 31 – 34], або правові підстави кримінально-правової відповідальності за вчинення злочинів у сфері організованого наркобізнесу [25; 40; 6; 8, с. 24 – 27; 30; 13, с. 82 – 84; 1; 17; 11; 34], або досліджуються проблеми кримінально-правової відповідальності за злочинні посягання, пов'язані з нелегальним обігом наркозасобів [33, с. 142 – 246; 2; 4; 31; 22], за які передбачена кримінальна відповідальність [37; 35; 28], або розглядаються міжнародні та національні питання кримінальної відповідальності за злочини у сфері незаконного наркообігу та організації міжнародної співпраці щодо протидії наркозлочинності [10; 21; 14, с. 44 – 46; 3].

Складається помилкове враження, що величезне коло проблемних питань теоретичного і практичного плану, пов'язаних з кваліфікацією наркозлочинів, вчинених у сфері наркобізнесу, знайшли своє науково-теоретичне висвітлення.

Але у вітчизняній науці кримінального права відсутнє кодифіковане поняття “наркобізнес”, тому бракує комплексних досліджень, в яких на аналізі фактичного емпіричного матеріалу розглядалися б питання кримінологічної та кримінально-правової характеристики наркобізнесу як негативного соціального явища і складної структурованої злочинної діяльності, похідних звідси можливостей організації протидії та кримінально-правової профілактики організованих наркозлочинів, механізми загальносоціальної, спеціально-кримінологічної та індивідуальної профілактики вчинення злочинів у сфері наркобізнесу, особа злочинця-наркоділера, соціальний портрет жертви наркозлочинів та установа груп ризиків (потенційних потерпілих від наркозлочину з високою вірогідністю ними виявитися) [18, с. 472].

У теоретичній площині та правозастосовчій діяльності, на наш погляд, можна говорити лише про перспективи введення та застосування самостійної кримінально-правової норми, згідно з якою устанавлювалася би кримінальна відповідальність за вчинення злочинів у сфері наркобізнесу. І те за умови розвитку наркоситуації в Україні та її державному кордоні, появи сучасних тенденцій наркобізнесу як протиправної організованої діяльності у сфері незаконного наркообігу, ознак вичленування групи злочинів із загальної структури наркозлочинності, вчинюваних організованою групою або злочинною організацією, що спеціалізуються на контрабанді наркосасобів, організації підпільних нарколабораторій, організованих збутах, використанні коштів, здобутих від незаконного обігу наркосасобів.

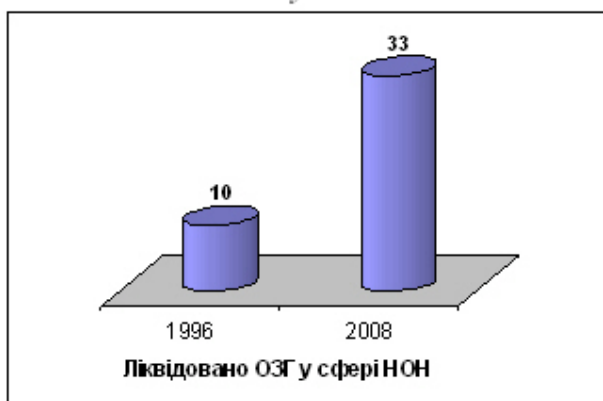
На підтвердження зазначеного наведемо деякі статистичні показники за даними ДБНОН МВС України. Якщо у 1991 році було виявлено понад 1 тис. збутів наркосасобів, то у 2008 р. – майже 17 тис.; в означені періоди було ліквідовано груп наркосбувальників, відповідно, 478 і 3 тис. 552; якщо у 1996 р. було ліквідовано всього 10 організованих злочинних груп у сфері незаконного наркообігу, то у 2008 р. – 33 (див. рисунок 1 – 3); у 1996 р. було виявлено всього один злочин, пов'язаний з використанням коштів від незаконного наркообігу, у 2008 р. – вже 105; якщо у 1995 році було виявлено одну підпільну нарколабораторію, то у 2008 р. – вже 263. Протягом 1994 року було ліквідовано один міжрегіональний канал контрабандних наркосасобів, у 2008 році кількість таких виявлених наркоканалів зросла до 246.

Рисунок 1

Рисунок 2

Рисунок 3

Повертаючись до кримінально-правової характеристики злочинів у сфері наркобізнесу, має йтися про кодифіковані ознаки складів злочинів, про їх об'єктивну сторону, об'єкт, суб'єктивну сторону, загальний або спеціальний суб'єкти, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки, які виявили себе у протиправній діяльності у сфері незаконного наркообігу. Мова має йти про визначені та прописані у кримінальному законі склади конкретних злочинів, родовим об'єктом яких є посягання на суспільні відносини, що покликані регулювати обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та охороняти здоров'я населення [41] від немедичної наркотизації. Такі злочини гіпотетично можуть утворювати систему взаємопов'язаних між собою злочинних діянь, які при доктринальній (науковій) кваліфікації, яка не має обов'язкового значення, можна визнавати за злочини у сфері наркобізнесу.

На наш погляд, кримінально-правова характеристика є більш статичною, ніж кваліфікація, тому що перша лише перелічує ознаки складу злочинів у сфері незаконного наркообігу, які проявляють себе у вчиненні правопорушниками кримінально караних діянь та дозволяють відносити конкретні діяння до злочинів у сфері незаконного наркообігу, передбачених кримінальним законом. Безумовно, що перспектива кримінально-правової характеристики наркобізнесу є первинною по відношенню до кваліфікації злочинів у сфері наркобізнесу.

Спираючись на іншомовне першоджерело-походження розглядуваних понять, можна визначити кримінально-правову характеристику наркобізнесу, як опис його внутрішніх властивостей, ознак, наведених у складах злочинів через його об'єкт, об'єктивну сторону, предмет, суб'єкт і суб'єктивну сторону. Тобто, через його узагальнену статичну модель, як пише О.Ф. Бантишев, "лекала", чітко визначену форму, загальне поняття цього виду складу злочину [5, с. 28], яке застосовується *пізніше* при кваліфікації – складному розумовому і психологічному процесі оцінки

фактичних обставин вчиненого злочину у сфері наркобізнесу та його оцінки і визначення відповідності ознакам елементів цього складу злочину, сконструйованим у Кримінальному кодексі. Але принциповим є питання про співвіднесеність статті кримінального закону і норми права. Вчений вірно зазначає, що для кваліфікації певного виду вчиненого злочину необхідно звертатися до конкретної статті Особливої частини, але цього недостатньо, тому потребуються статті і Загальної частини КК, при самостійному конструюванні правової норми. Ми погоджуємося з його думкою про те, що при кваліфікації будь-якого злочинного діяння слід зважати на те, що конкретна стаття Особливої частини кримінального закону завжди є лише складовою частиною юридичної норми [5, с. 29]. Такої думки дотримується і В.М. Кудрявцев, коли зазначає, що кваліфікацію злочину можна визначити як встановлення і юридичне закріплення точної відповідності між ознаками скоєного діяння і ознаками складу злочину, передбаченого кримінально-правовою нормою [19, с. 7 – 8].

Як вірно пише О.Ф. Бантишев, кваліфікація злочину – це заснований на законах логіки розумовий процес, сутність якого полягає у встановленні у вчинках фізичної осудної особи – суб'єкта злочину ознак суспільно небезпечного діяння, передбаченого конкретною нормою кримінального закону, елементи якого містяться в статтях як особливої, так і Загальної частин Кримінального кодексу України [5, с. 110].

Разом з тим, через відсутність чіткого і глибокого розуміння процесу кваліфікації злочинів у сфері НОН, постійне перерахування в наукових працях ознак конкретних складів наркозлочинів, передбачених у чинному Кримінальному кодексі України, брак концептуальних пропозицій з вирішення проблем кримінально-правової оцінки діянь у сфері наркобізнесу і звідси – через невирішеність дотепер питання щодо запровадження у кримінальний закон відповідальності за злочини, вчинені організованими групами і злочинними організаціями у сфері наркобізнесу, механізми ефективної кримінально-правової протидії цій організованій злочинній діяльності представляються обмеженими.

Так, наприклад, О.Ф. Бантишев справедливо вважає, що, коли говоримо про те, що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою/особами суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, слід визнати, що в теорії кримінального права існує загальне, абстрактне поняття складу злочину, а в житті, на практиці зустрічаємося зі складом конкретного злочину. На його думку, ці поняття співвідносяться як загальне і часткове, як форма і зміст. Він також вважає, що до порушення кримінальної справи необхідно попередньо кваліфікувати ту чи іншу “подію” стосовно конкретного складу злочину, тобто дати йому відповідну чітку й однозначну оцінку. Слушною є думка вченого про те, що “тільки комплексний, всебічний, глибокий аналіз всіх елементів складу злочину і їхніх ознак, їх порівнювання, вивчення їхнього взаємозв'язку, взаємозалежності, а також співвідношення діяння загалом з іншими соціальними явищами і фактами, на тлі й у зв'язку з якими це діяння відбувалося, може дозволити безпомилково розв'язати питання кваліфікації злочинного діяння, у суворій відповідності із законом, що передбачає відповідальність саме за це діяння” [5, с. 26 – 27].

Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері незаконного наркобізнесу є, у першу чергу, визначенням його родового об'єкту, яким є суспільні відносини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, забезпечення національної безпеки держави від проявів наркобізнесу, та соціальні блага, якими постають здоров'я та життя як конкретної особи, так і населення загалом [27, с. 767 – 802], які охоронювані кримінальним законом і порушуються внаслідок вчинення наркозлочинів.

Дослідниця проблемних питань у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин Ю.Г. Пономаренко вважає, що у науці кримінального права,

яка вивчає злочин з нормативно-догматичної позиції, в поняття “кримінально-правова характеристика” входять такі елементи, як об’єкт, об’єктивна сторона, суб’єктивна сторона, суб’єкт [32, с. 22]. Це є чітким окресленням обов’язкових (універсальних) елементів складу злочину, наведених у ст. 2 чинного КК України. Тобто, вона розуміє під розглядуваним поняттям фактичні склади злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, закріплені у кримінальному законі. Дослідниця вважає, що “для кримінологічної характеристики окремої групи злочинів або конкретного виду злочинів є важливим з’ясування змісту ознак складу злочину. Ця важливість зумовлена, зокрема, тим, що з позицій кримінально-правових ознак може бути охарактеризована структура злочинності взагалі або окремих груп злочинів” [32, с. 22].

В цілому підтримуючи таку позицію, вважаємо, що кримінологічна характеристика злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів є безумовно важливим, але первинним і описово-рекомендаційним щаблем на шляху пізнання суті злочинної діяльності, пов’язаної з наркобізнесом, тим більше, у процесі структурної побудови відсутньої на сьогодні у чинному КК України кримінально-правової норми, якою передбачалася би кримінальна відповідальність за вчинення злочинів у сфері наркобізнесу. Враховуючи поширення цієї протиправної діяльності, постає питання про вичленення відповідних ознак складів у сфері наркобізнесу з розгалуженого переліку об’єктивної сторони злочинних правопорушень, пов’язаних з обігом наркотичних засобів. Кримінологічна наука, досліджуючи злочинну діяльність у сфері наркобізнесу, наприклад, щодо кількості облікованих споживачів наркотичних засобів; їх рівня на 10 або 100 тис. населення; зареєстрованих і розслідуваних наркотичних злочинів за конкретними статтями КК України; виявлених осіб, які учинили наркозлочини; проведених оперативних закупівель і контрольованих поставок; викритих міжнародних каналів надходжень наркотичних засобів в Україну, позитивної і негативної динаміки за цими показниками і т. ін., створює методологічні основи для вироблення кримінологічних понять і представлення саме кримінально-правової характеристики конкретних складів наркозлочинів, які потребують свого законодавчого закріплення.

У свою чергу, кримінологічна характеристика злочинів описує наявні тенденції, пов’язані з незаконним наркообігом, підказує, на наш погляд, необхідні напрями удосконалення антинаркотичної правозастосовної і законотворчої діяльності. Кримінологічна наука, виходячи з реалій кримінологічного аналізу і характеристики злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, обґрунтовано спонукає до вироблення кримінально-правового інструментарію протидії наркобізнесу.

Ф.Г. Бурчак, зокрема, зазначає, що у правозастосовчій практиці, коли йдеться про правопорушення, неминуче виникає питання щодо кваліфікації дії або бездіяльності людини стосовно норм права. Співвідносячи конкретний її проступок з відповідною нормою права, звичайно кваліфікують його як правомірний або протиправний. Таким чином, першим етапом у будь-якій юридичній кваліфікації є розмежування поведінки людей на правомірне і правопорушення [9, с. 6]. Як зазначає автор, другим етапом в юридичній кваліфікації є, відповідно, визначення характеру правопорушення, що проводиться шляхом співвіднесення розглядуваного проступку з нормами галузі права. Третій етап юридичної кваліфікації полягає у встановленні конкретної норми, під дію якої підпадає цей проступок. На наш погляд, справедливою є точка зору стосовно того, що закон, який встановлює відповідальність за будь-який вид злочину, у тому числі й за злочини у сфері наркобізнесу, завжди абстрактний, тому що законодавець не може передбачити, якої форми набудуть всі дії особи, а тим більше групи осіб, що вчинюють цей вид злочину, або сукупність злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і його сегменту – наркобізнесу [9, с. 6 – 8].

З цього приводу заслуговує на увагу думка В.О. Навроцького про те, що через відсутність, на його погляд, у чинному КК України спеціальної глави про загальні правила кваліфікації практика позбавлена чітких орієнтирів у ході кримінально-правової кваліфікації, особливо у справах про злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів. Сам законодавець формулює норми, не задумуючись над їх застосуванням і однозначною кваліфікацією передбачених ним посягань [24, с. 5].

Як зазначає російський дослідник законодавчих і правозастосовних проблем наркобізнесу О.М. Кравченко, до питань кваліфікації злочинів, визначення видів і встановлення етапів кваліфікації злочинів вчені-юристи зверталися неодноразово. Одначе у зв'язку з появою нових форм злочинності у розробці нових конструкцій складів злочинів виникають проблеми, пов'язані з кваліфікацією розглядуваних категорій злочинів [17, с. 72].

Як показав аналіз 149 кримінальних справ, розслідуваних за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів протягом 2000 – 2005 років, 83 або 55,7 % з них, складають такі, що розслідувалися за сукупністю злочинів. Решта (66 або 44,3 %) – за одиничними злочинами у сфері НОН. Злочинність у сфері НОН характеризується перевагою протиправних діянь за ознакою сукупності, що цілком зрозуміло та доказує ланцюговість, взаємопов'язаність та обумовленість протиправних діянь з наркозасобами. Злочини, кваліфіковані досудовим слідством і судом першої інстанції за одиничні злочини, утворюють значно меншу групу, в якій перше місце посідають діяння щодо незаконного отримання наркотичних засобів з метою збуту, а також їх незаконний збут.

Більшу частину одиничних злочинів (37 по 149 кримінальних справах за наркозлочини, або 24,8 %), за які засуджувалися злочинці, утворює незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК України), складають діяння, які пов'язані з придбанням у не встановлених слідством осіб у не встановленому місці у не встановлений час вже готового для споживання наркозасобу (опію ацетильованого в ін'єкційному шприці, амфетамінів, метамфетаміну, прекурсорів).

Згідно з результатами аналізу емпіричного матеріалу опій ацетильований незаконно придбавався переважно за межами м. Києва з подальшим його незаконним перевезенням до свого помешкання злочинцями і наступним незаконним збутом. У такому разі наявний перепродаж і спекуляція наркотичними засобами, що виступає самостійною тенденцією у ланцюгу злочинів у сфері наркобізнесу. Стимулятори амфетамінного ряду у переважній більшості випадків виробляються в інших країнах, тому вони незаконно придбавалися за межами України.

Вивчення кримінальних справ допомогло виявити тенденцію, яка проявляється у тім, що у внутрідержавному, міжнародному і трансграничному трафіках, простежується “міграція” наркозасобів за схемою: наркозбувальник (вітчизняний або закордонний) → перекупник (він же остаточний збувальник) → кінцевий покупець (частіше – наркоспоживач). У цій схемі ціни на наркотичні засоби змінюються на шляху їх пересування, зростаючи залежно від кількості агентів у таких схемах з купівлі/продажу.

Злочин, за вчинення якого передбачено кримінальну відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням згідно із ст. 313 КК України (нарколабораторії), утворюють виключно дії, передбачені в диспозиції ст. 313 як інші незаконні дії з таким обладнанням, а саме: незаконне зберігання і використання пристроїв та обладнання для кустарного виготовлення/виробництва небезпечного наркозасобу. При такій

кваліфікації злочину виключно за однією ст. 313 губиться сама мета вчинення злочину, яка може бути двоякою: наркозасіб виробляється наркоспоживачем для власних потреб або потреб інших наркохворих для групового незаконного споживання; наркотик виготовляється не наркоспоживачами, а з метою подальшого збуту іншим особам, що є більш імовірним. У такому разі потребується додаткова кваліфікація за сукупністю злочинів за іншими статтями Розділу XIII КК України.

Аналіз емпіричних даних дозволив дійти висновку, що кваліфікація злочинних дій за одиначною ст. 317 КК України є сумнівною, оскільки незаконному наданню помешкання для вживання наркозасобу передують інші незаконні дії, наприклад, щодо зберігання і використання пристроїв та обладнання для кустарного виготовлення/виробництва небезпечного наркозасобу, незаконне виготовлення наркозасобу, його подальший збут і незаконне вживання. Така кваліфікація, як правило діянь однієї особи, має місце, коли розслідується багатоепізодна справа із суміжними злочинами у сфері незаконного наркообігу, коли по ній проходять 2 – 3 особи, кожна з яких вчинює різні злочини, передбачені розділом XIII Особливої частини КК України, але однаковою мірою – за попередньою домовленістю між співучасниками злочину.

У чинному КК України відсутня кримінально-правова норма, яка описувала б ознаки суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з наркобізнесом та містила б відповідні санкції. Тому, на наш погляд, можна говорити про перспективи введення у кримінальний закон такої норми, спочатку визначившись з кримінально-правовою характеристикою наркобізнесу через конкретні склади злочинів як визначальні елементи кримінально-правової норми на підставі кримінологічного аналізу наркоситуації, пізніше – про конструювання відповідної норми про наркобізнес. Такої думки дотримується і російський дослідник Р.О. Александров. Він зазначає, що, незважаючи на особливу суспільну небезпеку організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків, поняття “наркобізнес” з позицій кримінального права так і не отримало чіткого визначення [1, с. 154].

Питання правильної кваліфікації злочинів у сфері незаконного наркообігу мають значення не лише для розмежування діяння чи бездіяльності особи, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, на правомірні чи протиправні; для встановлення точної відповідності ознак вчиненого суспільно небезпечного діяння у сфері незаконного наркообігу ознакам передбаченого кримінальним законом, а й для з'ясування мотивів протиправної діяльності у сфері незаконного наркообігу з метою вироблення гнучкої та ефективної системи протидії злочинам, вчинюваним у сфері наркобізнесу.

Список використаних джерел

1. Александров Р.А. Уголовно-правовые проблемы противодействия наркобизнесу: Дисс. ... канд. юрид. наук.: М-во образования РФ, Санкт-Петербургский гос. ун-т. – СПб., 2003 – 210 с.
2. Андреева Л.А. Уголовно-правовое противодействие незаконному обороту наркотических средств и психотропных веществ: Серия “Современные стандарты в уголовном праве и уголовном процессе” / Науч. ред. проф. Б.В. Волженкин. – СПб., 1998. – 44 с.
3. Анисимов Л.Н. Наркотики: правовой режим. Международно-правовые и внутригосударственные проблемы регулирования производства, применения и распространения наркотических и психотропных веществ / ЛГУ. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1974. – 144 с.
4. Аргунова Ю.Н., Габияни А.А. Правовые меры борьбы с наркотизмом. – М.: Знание, 1989. – 64 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. Право в нашей жизни; № 8).
5. Бантшиев О.Ф. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): Монографія / Нац. акад. СБ України. – К.: Вид-во Нац. акад. СБ України, 2004. – С. 107.

6. *Баулин Ю.В.* Национальные уголовно-правовые средства противодействия организованному наркобизнесу: Монография. – Харьков: Изд. авт., 2002. – 268 с.
7. *Баулин Ю.В.* Организованный наркобизнес в Украине: общая характеристика и противодействующие стратегии // Организованная преступность, терроризм и коррупция: Криминологический ежеквартальный альманах. – М., 2003. – № 4. – С. 31 – 43.
8. *Баулин Ю.В.* Кримінально-правові заходи протидії наркокорупції // Відповідальність посадових осіб за корупційну діяльність: Зб. матеріалів міжнар. наук. – практ. семінару [Харків] (11 – 12 травня 2001 року) / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – Х.: Східно-регіон. центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. – С. 24 – 27.
9. *Бурчак Ф.Г.* Квалификация преступлений. – 2-е изд., доп. – К.: Политиздат Украины, 1985. – 120 с.
10. *Гасанов Э.Г.* Борьба с наркотической преступностью: Международный и сравнительно-правовой аспекты. – М.: Уч. – консульт. центр “ЮрИнфоР”, 2000. – 209 с.
11. *Гриненко І.М.* Наркобизнес та національна безпека. – К.: Сфера, 2004. – 282 с. – Рос. мовою.
12. *Діяльність підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків з виявлення та ліквідації підпільних нарколабораторій: Посібник / М.С. Хруппа, Д.Й. Никифорчук, В.А. Семенюк та ін.; За заг. ред. М.С. Хруппи – К.: Нац. акад. внутрішніх справ України, 2004. – 192 с.*
13. *Дорош Л.В.* Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: проблеми кваліфікації // Юрид. радник. – 2005. – № 1. – С. 82 – 84.
14. *Зеленов Е.А.* О некоторых проблемах международного антинаркотического сотрудничества государств-участников СНГ // Российск. следователь. – 2003. – № 5. – С. 44–46.
15. *Ковалкин А.А., Хруппа Н.С., Чубарев В.Л.* Деятельность органов внутренних дел по выявлению и предупреждению группового сбыта наркотических средств: Учеб. пособие. – Киев: Украинская академия внутренних дел, 1993. – 112 с.
16. *Коржанський М.Й.* Кваліфікація злочинів: Навч. посібник. – Вид 2-ге. – К.: Атака, 2002. – 639 с.
17. *Кравченко А.Н.* Уголовно-правовые проблемы борьбы с наркобизнесом: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Краснодар: МВД РФ, Краснодар. юрид. ин-т, 1999. – 236 с.
18. *Криминология: Учебник для вузов / Под общ. ред. д. юрид. наук, проф. А.И. Долговой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: НОРМА, 2007. – С. 472.*
19. *Кудрявцев В.Н.* Общая теория квалификации преступлений. – М.: Юрид. лит., 1972. – 352 с.
20. *Куринов Б.А.* Научные основы квалификации преступлений. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 184 с.
21. *Міжнародні та національні питання кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів: Навч. посіб. / А.В. Савченко, В.І. Осадчий, В.В. Бульба. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2004. – 112 с.*
22. *Музыка А.А.* Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів: Монографія. – К.: Логос, 1998. – 324 с.
23. *Музыка А.А.* Незаконний обіг наркотичних засобів (кримінально-правове та криминологічне дослідження): Дис... д-ра юрид. наук. – К.: Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права України ім. В.М. Корецького, 1998. – 486 с.
24. *Навроцький В.О.* Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації. – К.: Атіка, 1999. – 418 с.
25. *Наркобизнес в Латинской Америке: политика и экономика: Науч. – информ. Бюллетень “Латинская Америка” / Российск. академ. наук. Ин-т Латинской Америки. – М., 1991. – № 132/133 (3,4). – 164 с.*
26. *Наркозлочинність: криминологічна характеристика та запобігання: Наук. – практ. посіб. / Бова А.А., Женунтій В.І., Закалюк А.П. та ін.; За ред. акад. Закалюка А.П. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 296 с.*
27. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Каннон, А.С.К., 2003. – С. 767 – 802 (1104 с.).*

28. Николаева Л.П. Расследование и предупреждение хищения и сбыта наркотических веществ (опия и гашиша): Автореф.... дисс. канд. юрид. наук / Академия наук Киргизской ССР. Ин-т. философ. и права. – М., 1966. – 16 с.
29. Новий тлумачний словник української мови: У трьох томах. Видання друге, випр. / Укл. Яременко В., Сліпущко О. – К.: Аконіт, 2007. – 928 с.
30. Організований наркобізнес (поняття, форми, підстави кримінальної відповідальності) / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.В. Дорош та ін.; За заг. ред. Ю.В. Бауліна, Л.В. Дорош. – Х.: Право, 2005. – 256 с.
31. Павленко Р.М. Попередження органами внутрішніх справ незаконного виробництва наркотичних засобів та психотропних речовин: Дис.... канд. юрид. наук. – К.: Національна акад. внутрішніх справ України, 2004. – 201 с.
32. Пономаренко Ю.Г. Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері незаконного наркообігу: Дис.... канд. юрид. наук. – Х.: Національний університет внутрішніх справ, 2004. – 196 с.
33. Прохорова Л.М. Наркотизм: уголовно-правовое и криминологическое исследование. – СПб.: Изд-во “Юрид. Центр Пресс”, 2002. – С. 142 – 246.
34. Расюк Е.Г. Кримінологічна характеристика та запобігання транснаціональному наркобізнесу в Україні: Автореф.... дис. канд. юрид. наук / Національна акад. внутрішніх справ України. – К., 2005. – 20 с.
35. Сафаров Имомджан. Борьба с хранением и сбытом наркотических средств (уголовно-правовой и криминологический аспект) Автореф.... дисс. канд. юрид. наук / Академия наук Узб. ССР. Ин-т. философ. и права им. И.М. Муминова. – Ташкент, 1990. – 26 с.
36. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука: Головна редакція Української рад. енцикл. – К., 1977. – 776 с.
37. Сухов С.В. Организация и методика расследования хищений наркотических средств, совершенных работниками медицинских учреждений: Автореф.... дисс. канд. юрид. наук / Ордена Трудового Красного знамени Акад. МВД СССР. – М., 1990. – 24 с.
38. Тарарухин С.А. Квалификация преступлений в следственной и судебной практике. – К.: Юр инком, 1995. – 208 с.
39. Тарарухин С.А. Понятие и значение квалификации преступлений: Учеб. пособие. – К.: КВШ МВД СССР им. Ф.Э Дзержинского, 1990. – 60 с.; Тимошенко В.А. Наркобізнес: національна та міжнародна протидія новим викликам: Монографія. – К., 2006. – 449 с.
40. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: Автореф.... дис. канд. юрид. наук / Акад. адвокатури України. – К., 2004. – 32 с.
41. Хрупа М., Вінс О. Кримінологічне поняття наркобізнесу // Право України. – 1993. – № 4. – С. 25 – 27.
42. Хрупа Н.С. Виробити кримінологічне поняття нелегального обороту наркотичних засобів // Право України. – 1994. – № 3 – 4. – С. 31 – 34.
43. Хрупа Н.С. Уголовно-правовая борьба с хищением наркотических средств (По материалам Украинской ССР): Дисс. ... канд. юрид. наук / Киевск. высш. шк. им. Ф.Э Дзержинского – К., 1984. – 197 с.

В статье рассмотрены некоторые аспекты одного из наиболее сложных вопросов правоприменения, касающихся квалификации преступления и перспектив уголовно-правовой квалификации преступлений в сфере наркобизнеса.

The article is dedicated to the examination of some aspects of one of the most difficult questions in the law enforcement concerning the qualification of crime and prospects of criminal-legal qualification of crimes in the narcobusiness sphere.

Стаття надійшла до редакції журналу 16 травня 2009 року.